

Enrico Deiacco

Ökad geoekonomisk rivalitet kräver bättre ramvillkor som stärker Sveriges konkurrenskraft

Krig kan utföras på många sätt, vilket vi fått uppleva den senaste tiden. Å ena sidan traditionellt genom militär kamp om territorier som i den pågående Ukrainakonflikten. En annan genom ett jämnt flöde av digital krigföring i form av cyberattacker avsedda att både störa viktig infrastruktur och stjäla viktig information.

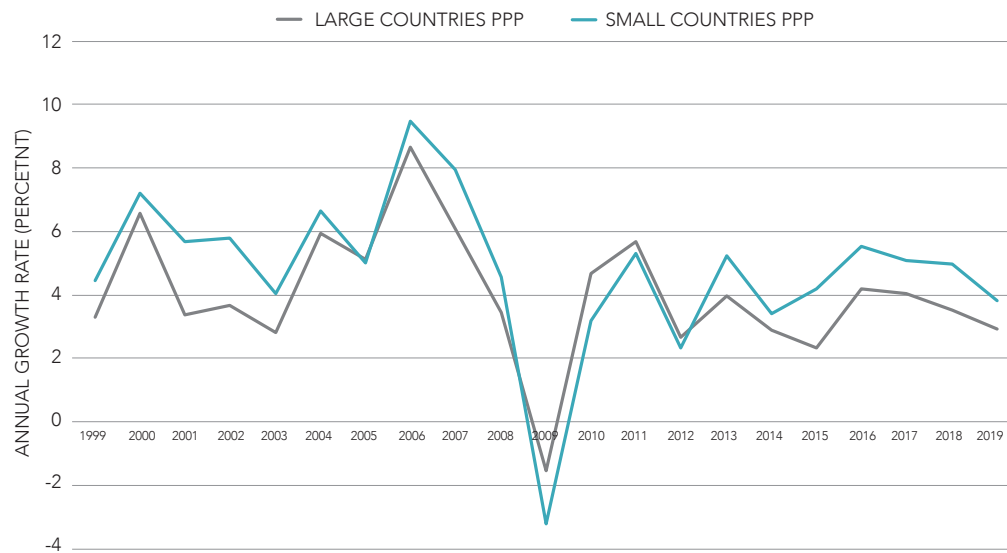
En tredje som vuxit sig starkare är att med ekonomiska medel försöka uppnå politiska mål. Det omfattar alltifrån påverkansarbete¹, spioneri och stöld av immateriella rättigheter till massiva satsningar på teknik och innovation, ofta genom vetenskapligt och industriellt samarbete. Detta är vad som kallas för en geoekonomisk spelplan där politiska spänningar mellan länder utmärks av att teknik och innovation blivit den centrala komponenten i kampen om geopolitisk makt. Hur ska ett litet land navigera i den nya terrängen? Är det till och med så att små öppna länder som Sverige har en särskild utmaning att anpassa sig till denna konfliktlogik?

De senaste årtiondena har kännetecknats av att handel med varor och tjänster ökat kraftigt. Den internationella ordning som uppstod i dess spår gynnade såväl redan starka nationer som utvecklingsländer och underlättades av de globala värdekedjornas

1. Se Den dolda handen: hur Kinas kommunistiska parti underminerar västliga demokratier och omformar världen (Hamilton och Ohlberg, 2020).

framväxt. Inte minst små öppna länder inom OECD-området gynnades av utvecklingen (Figur 1). Figuren visar BNP-utvecklingen i små respektive stora länder inom OECD. Möjligheterna att specialisera sin produktion med höga värden och ta strategiska positioner i framväxande globala värdekedjor gav Sverige och svenska företag konkurrensfördelar, oavsett företagsstorlek.

Figur 1. BNP tillväxt i små och stora länder inom OECD, 1998–2018 (%)

Källa: Deiaco och Ljungwall (2021).

Mycket tyder dock på att världen lämnar ett frihandels- och marknadsvänligt tillstånd mot en spelplan som drivs av kampen om teknologiskt ledarskap snarare än öppenhet och globala flöden av handel med teknik, innovation, varor och tjänster. Det började med en alltmer intensifierad handelskonflikt mellan USA och Kina då existerande handelsavtal inte förnyades, vilket följdes av nya tullar på olika varor och tjänster. Den ökande protektionismen kan inte bara noteras i försämrade handelsrelationer utan även i större misstänksamhet mot forskningssamarbeten (främst mot Kina), utländska direktinvesteringar (som avtagit mycket sedan finanskrisen 2008) och som slutade med att både USA och Sverige satte stopp för Huawei's investeringar i 5G. Överhuvudtaget har Kinas stora och strategiska satsningar på forskning, avancerad tillverkning och digital infrastruktur gått i så snabb takt att det utmanar både stora och små nationer.² Hos både Kina och andra nationer ses den digitala utvecklingen som nyckeln till politiskt och ekonomiskt inflytande. Samtidigt är kraftmätningen om ett teknologiskt och framför allt digitalt ledarskap bara i sin begynnelse.

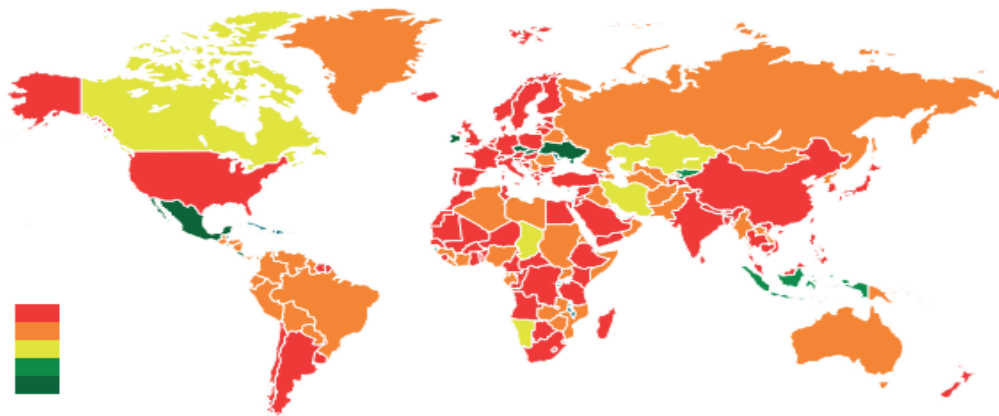
I spåren av den ökade misstänksamheten mot handel och samarbeten har en teknologisk fränkoppling (technology decoupling) mellan USA, Kina och Europa uppstått med potentiellt stora samhällsekonomiska kostnader. Simuleringar som gjorts av den internationella valutafonden (IMF) visar på stora minskningar av potentiell BNP-tillväxt av den ökade teknologiska fränkopplingen, exempelvis när internationell handel minskar (på grund av höga tullsatser) mellan å ena sidan USA och Kina och mellan dessa båda

2. Ljungwall, C. 2021. Kinas teknikpolitiska satsningar. https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2021/09/Rapport_Geopolitik_Kina_Web.pdf

länder och länder i Europa. De höga tullsatserna minskar handeln kraftigt vilket i sin tur minskar spridning av teknologi mellan länder med betydande effekter på produktivitetens utvecklingen (Figur 2).³ Färgkoderna i figuren visar effekter på potentiell BNP-tillväxt i olika länder. Rött indikerar mest negativa effekter under ett visst scenario. Grönt visar mest positiva effekter.

Simuleringarna är förvisso ett resultat av ett tänkt framtida scenario men antyder att små länder kan drabbas särskilt hårt. Sverige har betydande och särskilda utmaningar då vi lagt produktion där kostnaderna har varit lägre och i stället fokuserat på kunskapsintensiva satsningar hemmavid. Här kan man lägga till att Sverige har ett diversifierat och kunskapsintensivt näringsliv som är av betydelse för andra länders geoeconomiska intressen.

Figur 2. Simuleringar av effekterna av teknologisk fränkoppling mellan Kina och USA på nivån av potentiell BNP i olika länder

Källa: Cerdeiro m.fl., 2021.

Reaktionerna på den teknologiska fränkopplingen och geoeconomiska spelplanen har inte låtit vänta på sig. Inom EU har man pratat om att påbörja strategiska satsningar på viktiga teknologier med målet att bli mindre beroende av omvärlden, främst Kina. I Tyskland används uttrycket som koordinerad protektionism för att bibehålla och stärka EU:s konkurrenskraft.⁴ En återkomst för en aktiv industripolitik förordas i flera länder med stora subventioner till strategiska teknologier och företag.⁵ I en debattartikel från Arena Idé föreslås till och med (och något förvånande) att Sverige bör lära av Kinas aktiva teknik- och industripolitik.⁶ I praktiken har länder och regioner olika strategier för att hantera den ökade teknologiska fränkopplingen (Figur 3). Detta sker alltifrån hur direktinvesteringar regleras till hur man ställer sig till digitala skatter. Ett exempel från figuren visar att EU är för en digital skatt, USA emot och Kina är för en potentiell skatt men med inhemska förtecken.

3. Simuleringarna använder en global allmän jämviktsmodell (se Cerdeiro m.fl., 2021 för modellstruktur och bakomliggande antaganden).

4. <https://www.cicero.de/wirtschaft/neue-wirtschaftsordnung-koordinierter-protektionismus-globalisierung-freihandel>.

5. Se Swedish Perspectives on Industrial Policy – The Washington Consensus and beyond. Entreprenörskapsforum 2021. https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2021/11/SEF2021_Rapport_Web.pdf.

6. <https://da.se/2020/11/darfor-maste-vi-lara-av-kinas-industripolitik/>.

Figur 3. Teknologisk frångkoppling i praktiken. Exempel från EU, USA och Kina

	EU	US	China
Splinternet	Divided on whether to allow Huawei/ZTE in 5G	Banning Huawei, ZTE and semiconductor sales to China	"The Great Firewall of China" that is mostly inaccessible
Software Decoupling	Digital Services Act Digital Markets Act on the way	US legislation have been permissive (home of Big Tech)	Chinese market restricted for others and restrictions on CN companies/apps
Governance Decoupling	Individual-centric	Firm-centric	State-centric
Tax Regime	Pro Digital Tax	Contra Digital Tax	Potential own Digital Services Tax
Content Moderation	DSA increasing accountability	Art.230 freeing platforms	State-control and censorship

Källa: Jonsson (2022).

Debatten har således börjat om vilka geoeconomiska strategier som kan och bör implementeras, inte minst för de små länderna. Kärnan är att ömsesidig handel och samarbeten förvisso skapar nyttor men även alltmer sårbarhet där teknologiskt ledarskap används som påtryckningsmedel för att utvinna fördelar och konkurrenskraft.

Hur ska då Sverige agera och anpassa sig till denna geoeconomiska logik? Vissa steg har redan tagits genom ett nationellt system för granskning av utländska direktinvesteringar. Dessutom har lagändringar införts som underlättar säkerhetspolitiska frågor vid framtida investeringar i 5G och 6G.⁷ I en ny rapport av Entreprenörskapsforum föreslår rapportförfattaren Oscar Jonsson behovet av en nationell teknologistrategi som innehåller olika element alltifrån stora satsningar på forskning och utveckling till samarbeten med likasinnade länder.⁸ Det som efterfrågas är således en bred och långsiktig ansats för att säkra intressen på den framryckande geoeconomiska spelplanen och där svensk framtida konkurrenskraft ses som helt centralt.

Så långt är allting gott men samtidigt har vår konkurrenskraft försämrats.⁹ Sverige ligger inte längre vid den teknologiska fronten och Sveriges position i välståndsligan har gått kräftgång sedan 1970-talet. 1970 låg vi fyra, 1990 femma för att sedan falla till plats elva år 2019. Under perioden 2017 till 2019 tillhörde svensk tillväxt i BNP per capita det absoluta bottenskiktet bland OECD-länderna. Sverige utmärker sig med den kraftigaste negativa utvecklingen inom välståndsligan. Produktivitetstillväxt är centralt för ekonomiskt välbefinnande och livstillfredsställelse. Men sett över perioden 2006–2017 är emellertid tappet i arbetsproduktiviteten relativt OECD betydande – vid perioden låg Sverige 14 procent över snittet bland OECD-länderna för att 47 år senare ligga ungefär på genomsnittet. Detta produktivitetstapp förklarar sannolikt en stor del av Sveriges stora nedgång i välståndsligan sedan 1970-talet.

Sverige framstår således som mediokert i ett OECD-sammanhang och uppvisar dessutom en negativ utvecklingstrend. I detta sammanhang bör det noteras att orden företag och näringsliv nämndes endast en gång i statsministerns regeringsförklaring hösten 2021.

7. <https://www.dj.se/debatt/geoeconomisk-konflikt-forandrar-sveriges-roll/>

8. Sid 26 i Jonsson (2022). https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2022/03/Rapport_Jonsson_web.pdf.

9. Se https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2022/02/Scorecard2021_Web.pdf.

Det sägs ofta att den politiska handlingslogiken sällan är ansvarsfullt långsiktig, annat än vid stora kriser. Men i tider av ökad geoeconomisk rivalitet behövs en strategisk diskussion av hur detta bäst ska åstadkommas. Och det betyder inte att falla för nygamla aktiva industripolitiska locktoner, lära av Kina eller ökade protektionistiska böjelser. Börja med att diskutera hur ramvillkoren för svensk konkurrenskraft ska stärkas.¹⁰

Källor:

- Cerdeiro, D. m.fl. (2021). Sizing Up the Effects of Technological Decoupling. IMF Working Paper. WP/21/69.
- Deiaco, E. och Ljungwall, C. (2021). Towards a Geoeconomic Order – Risks and Challenges for a Small Country. I Andersson, M, Deiaco, E och Eklund, J, (red). Swedish Perspectives on Industrial Policy – The Washington Consensus and Beyond. https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2021/11/SEF2021_Rapport_Web.pdf.
- Hamilton, C. och Ohlberg, M. (2020). Den Dolda Handen. Kartonnage.
- Jonsson, O. (2022). How do you invade Facebook? Modern war, technological decoupling, and implications for Sweden. https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2022/03/Rapport_Jonsson_web.pdf.
- <https://www.cicero.de/wirtschaft/neue-wirtschaftsordnung-koordinierter-protektionismus-globalisierung-freihandel>.
- Ljungwall, C. (2021). Kinas teknikpolitiska satsningar. https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2021/09/Rapport_Geopolitik_Kina_Web.pdf
- Andersson, M., Deiaco, E. och Eklund, J. (Red.) (2021) Swedish Perspectives on Industrial Policy – The Washington Consensus and beyond. Entreprenörskapsforum. https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2021/11/SEF2021_Rapport_Web.pdf.
- <https://da.se/2020/11/darfor-maste-vi-lara-av-kinas-industripolitik/>.
- <https://www.di.se/debatt/geoeconomisk-konflikt-forandrar-sveriges-roll/>
- https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2022/02/Scorecard2021_Web.pdf

Enrico Deiaco

forskningsledare Entreprenörskapsforum
och affilierad forskare KTH

enrico.deiaco@entreprenorskapsforum.se

Tel 076-884 57 83

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

10. *Task force för stärkt svensk konkurrenskraft* är namnet på den referensgrupp som Entreprenörskapsforum knutit till sig inom ramen för ett flerårigt forskningsprojekt som ska analysera den svenska konkurrenskraften. Se <https://entreprenorskapsforum.se/natverk/task-force-for-starkt-svensk-konkurrenskraft/>.